

1. Inleiding

Op basis van de in 2014 vastgestelde Kadernota Interne controle zijn in de afgelopen jaren de verbijzonderde interne controles uitgevoerd. Er zijn meerdere aanleidingen om de kadernota te herzien. In de eerste plaats is dat het risicoprofiel wat ten grondslag ligt aan de controles. In de tweede plaats zijn er in de afgelopen jaren wijzigingen doorgevoerd binnen de primaire en ondersteunende processen die leiden tot een andere inrichting van de interne controle. Een van de belangrijkste ontwikkelingen is de steeds verdergaande digitalisering. Dit biedt mogelijkheden om op een andere wijze de controles te kunnen uitvoeren.

Ten slotte is in overleg met de (nieuwe) accountant gekeken naar de inrichting van de verbijzonderde interne controle in relatie tot de accountantscontrole. De achterliggende gedachte daarbij is dat de accountant minimaal gebruik kan maken van onze eigen controlewerkzaamheden en op de uitkomsten van onze controles.

De basis voor de Kadernota ligt in de Waterschapswet (2008). Op grond van deze wet is een Controleverordening¹ vastgesteld waarin aandacht is geschonken aan de randvoorwaarden voor de interne controle. Ten behoeve van de accountantscontrole is een Controleprotocol² vastgesteld waarin onder andere is ingegaan op de rechtmatigheidsaspecten. Het is aan de organisatie zelf het rechtmatig handelen aan te tonen en het is een eigen verantwoordelijkheid dit te toetsen³. De accountant kan vervolgens gebruik maken van deze bevindingen maar toetst ook onafhankelijk.

Binnen planning en control is een adequaat opgezette interne controle van groot belang. Het is de basis voor de organisatie om te waarborgen dat de financiële beheerhandelingen getrouw en rechtmatig worden uitgevoerd, door daartoe bevoegde personen. Daarmee wil het waterschap laten zien dat het 'in control' is. Op basis van de uitkomsten uit de interne controles wordt het dagelijks bestuur in staat gesteld te rapporteren over het getrouwe beeld van de jaarrekening en de rechtmatigheid van de daarin opgenomen lasten, baten en balansmutaties. Samengevat heeft het waterschap de beheersing van de administratieve organisatie goed geregeld en beschikt het over zelf controlerend vermogen.

De controlewerkzaamheden zijn onderverdeeld in interne procescontroles (de 1^e en 2^e-lijns controles) en verbijzonderde interne controle (de 3^e-lijns van de controle). Uitgangspunt is dat de basisvoorwaarden voor goed en adequaat financieel beheer⁴ binnen de uitvoering van de processen is geborgd en dat er binnen de processen op wordt toegezien (de 1^e en 2^e lijns controle). De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de procesmanagers. Een verbijzonderde interne controle (3^e lijn) hierop is aanvullend om na te gaan of de opzet en bestaan adequaat is en of het in de praktijk ook zo werkt.

Achtereenvolgens is ingegaan op het doel, de achtergrond en de plaats van de interne controle (hoofdstuk 2). Vervolgens is in hoofdstuk 3 ingegaan op de ontwikkelingen. In hoofdstuk 4 is ingegaan op de inrichting van de interne controle binnen het waterschap Noorderzijlvest.

¹ Laatst vastgesteld 21 september 2016 door het AB

² Laatst vastgesteld 20 september 2017 door het AB voor de jaren 2017-2020

³ Gemeenten en provincies moeten zoals het nu lijkt vanaf 2020 zelf in een bedrijfsvoeringsparagraaf zich verantwoorden over onrechtmatigheden (B&W c.q. GS-verklaring). De accountant controleert dan het getrouwe beeld van deze verantwoording. Verwachting is dat op een later moment dit ook bij de waterschappen wordt ingevoerd.

⁴ goed beheer, juiste administratieve organisatie, onderscheid in bewaring, controlerende en de financiële beleids- en beheerfuncties, de bedrijfseconomische- en de prognosefunctie

2. Achtergrond, doel en plaats van de interne controle

2.1 Achtergronden interne controle

Het algemeen bestuur voert de bestuurlijke controle uit op de uitvoering van het beleid door het dagelijks bestuur. Zij gaat na of het dagelijks bestuur hierbij voldoende doeltreffend, doelmatig en rechtmatig is geweest. Deze controle heeft zowel betrekking op de uitvoering van het waterschapsbeleid als op de bedrijfsvoering rondom de uitvoering.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor de beleidsuitvoering en zal, door middel van het tot stand brengen van een goede administratieve organisatie, ervoor zorgen dat de beleidsuitvoering adequaat plaatsvindt.

In de Waterschapswet⁵ is opgenomen dat een goede 'totale interne controle' een voorwaarde is voor de uitoefening van de externe controle (door de accountant). In de Verordening Beleids- en verantwoordingsfunctie is op basis van de wet de verplichting voor het dagelijks bestuur m.b.t. de administratieve organisatie opgenomen⁶. Dit betreft zaken zoals:

- Adequate scheiding van taken, functies, bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
- Waarborgen dat de uitvoering van de begroting rechtmatig, doelmatig en doeltreffend verloopt;
- Interne regels voor inkoop en aanbesteding;
- Duidelijk en vastgelegde afspraken (mandaten) over het aangaan van verplichtingen (tlv budgetten en kredieten) en
- Maatregelen ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik van de financiële mogelijkheden.

Aan de basis van een goede interne controle ligt een adequate organisatie en daarbinnen een juiste en correcte regeling van de administratieve organisatie van het financieel beheer. Dit is binnen de processen van het waterschap geregeld. De uitkomst van een proces moet betrouwbaar zijn en het management van een proces wil zelf de zekerheid hebben van een goede organisatie en wil dit ook kunnen aantonen. Interne controle is erop gericht om, op basis van een risicobenadering, in de handelingen of werkzaamheden een controlerend element te leggen. De interne procescontroles (1^e en 2^e lijn) maken een onlosmakelijk onderdeel uit van de administratieve organisatie binnen een proces. De verbijzonderde interne controle (3^e lijn) is een extra kwaliteitsborging. Hieronder wordt verstaan:

De controle die in opdracht en ten dienste van het dagelijks bestuur door eigen functionarissen van het waterschap gebeurt om de verantwoording voor de beleidsuitvoering en de administratieve verwerking daarvan overeenkomstig de doelstellingen en regels te kunnen dragen.

In de Controleverordening⁷ is deze verbijzonderde interne controle geregeld. Het DB is verplicht jaarlijks een interne toetsing uit te voeren welke gericht is op het getrouwe beeld van de jaarrekening en de rechtmatigheid van de daarin opgenomen baten, lasten en balansmutaties (lid 1). In de verordening is opgenomen dat de registratie van bezittingen, schulden en vermogen systematisch worden gecontroleerd. Waardepapieren, voorraden, uitstaande leningen, vorderingen, liquiditeiten, opgenomen leningen en schulden worden jaarlijks gecontroleerd. Registergoederen en bedrijfsmiddelen één keer in de vier jaar.

⁵ Artikel 109, eerste lid

⁶ Artikel 20

⁷ Artikel 2

Samengevat: het waterschap wil in 'control' zijn wat betekent dat:

- Er heldere kaders zijn (doelstellingen zoals de begroting en de interne verordeningen);
- De kwaliteit van de tussentijdse informatievoorziening is geborgd (uitvoering te spiegelen en eventueel tijdig bijsturen);
- Er een adequaat opgezette administratieve organisatie is (met aandacht voor functiescheiding en maatregelen interne controles binnen de processen);
- Risicomanagement wordt toegepast en
- Dat er Verbijzonderde Interne controles worden uitgevoerd.

2.2 Doel interne controle.

Het doel van de interne controle is het verkrijgen van voldoende zekerheid over de rechtmatigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid van handelingen en werkzaamheden. Dat betekent niet dat er geen fouten kunnen worden gemaakt, maar dat de bedrijfsvoering zodanig is ingericht dat fouten tijdig (kunnen) worden ontdekt, dat de oorzaken worden opgespoord en dat maatregelen worden genomen om in de toekomst deze fouten te voorkomen c.q. zich herhalen. Ofwel om inzicht te verkrijgen in de opzet, bestaan en werking van de administratieve organisatie om zodoende een oordeel te geven of het proces voldoende waarborgen biedt ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid. Het geheel van controles is ingericht vanuit risico's. Waar de risico's hoog zijn, vinden er meer controles plaats.

Interne controle maakt onderdeel uit van het kwaliteitsdenken. Het is erop gericht om de beheersing van de organisatie te waarborgen en het draagt bij aan de realisatie van de doelstellingen van het waterschap. Het biedt de kans op het treffen van preventieve maatregelen om onvolkomenheden in de toekomst te voorkomen. Anders gesteld: het bestuur en management van het waterschap krijgt m.b.v. interne controle voldoende zekerheid over:

- a. de effectiviteit en efficiëntie van uitgevoerde activiteiten;
- b. de betrouwbaarheid van de informatievoorziening;
- c. de betrouwbaarheid van de (financiële) verslaglegging;
- d. de naleving van relevante wet- en regelgeving (compliance);
- e. het juist gebruiken van gedelegeerde bevoegdheden.

Voor de interne controle zijn de volgende negen criteria van belang:

- Calculatie (bedragen zijn juist berekend)
- Valuering (op het juiste tijdstip)
- Levering (overeengekomen tegenprestatie)
- Adressering (aan de juiste persoon of organisatie)
- Volledigheid (alles verantwoord)
- Aanvaardbaarheid (passend bij de activiteiten van de organisatie)
- Voorwaarden (voldoen aan gestelde eisen)
- Begroting (binnen vastgestelde begroting)
- Misbruik en Oneigenlijk gebruik (betrouwbaarheid door derden verstrekte gegevens)

De eerste zeven zijn van toepassing voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid. De laatste drie criteria zijn alleen van toepassing voor de beoordeling van de rechtmatigheid.

2.3 Interne controle binnen processen (1^e en 2^e lijns).

De processen worden op een zodanige wijze uitgevoerd dat de volledigheid, juistheid, tijdigheid en rechtmatigheid is gewaarborgd. Belangrijke punten van aandacht zijn de afbakening van verantwoordelijkheden en bevoegdheden (functiescheiding⁸), de registratie en vastlegging van procesgegevens en de uitgevoerde interne controles⁹ (validiteit, verbandcontroles).

De 1^e lijns controle ligt aan de basis en betreft de (dagelijkse) controles die in de handelingen zelf zit. Bijvoorbeeld een opdracht is niet verstrekt voordat er een aantal controles zijn uitgevoerd (beschikbaarheid budget, mandaat om te bestellen etc.). Zonder een goed uitgevoerde 1^e lijns controle is de betrouwbaarheid van de informatievoorziening (verslaglegging) onvoldoende gewaarborgd. De procesmanagers zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de processen en voert zelf de 2^e lijns controles uit (of laat deze uitvoeren). Daarbij wordt vanuit het proces zelf beoordeeld of de getrouwheid en rechtmatigheid in het proces is geborgd.

2.4 Verbijzonderde interne controle (VIC)

De verbijzonderde interne controle (3^e lijn) wordt uitgevoerd door of namens de hoogste leiding en omvat de gehele organisatie. Het zijn specifieke onderzoeken uitgevoerd door specifieke interne controlemedewerkers. Bij de VIC wordt nagegaan of de administratieve organisatie en de reguliere interne controlemaatregelen goed werken en worden nageleefd (opzet, bestaan en werking). Belangrijk is dat 'controle op controle' wordt voorkomen (wat bij de 2^e lijn is gecontroleerd, niet opnieuw controleren in de 3^e lijn).

Binnen Noorderzijlvest wordt de controle uitgevoerd door of namens de concerncontroller.

Controlling is omschreven als:

"Het geheel van toetsende en adviserende activiteiten en maatregelen dat is gericht op het verkrijgen en behouden van een situatie waarin:

- a. de werking van de organisatie transparant is;*
- b. de organisatie doelgericht, effectief en efficiënt opereert;*
- c. de informatievoorziening aan management en bestuur over middelen, producten, effecten en werkprocessen juist, volledig en tijdig plaatsvindt en*
- d. risico's inzichtelijk zijn gemaakt."*

In de functieomschrijving van de controller is onder anderen genoemd het toetsen op naleving van kaders en richtlijnen/voorschriften en wet- en regelgeving, alsmede op de kwaliteit van de in het kader van de verantwoordingsrapportage overlegde informatie. Kwaliteit is hierbij vertaald in juist, rechtmatig, tijdig en volledig maar ook in relevant en betrouwbaar.

Met een verbijzonderde interne controle worden niet alle mogelijke problemen voorkomen. Evenals bij de externe controle, door de accountant, worden niet alle zaken beoordeeld. In de praktijk worden onderdelen van de organisatie beoordeeld (deelwaarneming) en het geeft een beeld van de mogelijke werkelijkheid. Daarom is het belangrijk dat de interne controles binnen de processen goed zijn geborgd en dat er zoekgebieden, op basis van risico's, worden vastgesteld voor de verbijzonderde interne controle.

De verbijzonderde interne controle wordt ingericht vanuit een risicobenadering: *wat zijn de kritische bedrijfsrisico's en wat zijn de kritische bedrijfsprocessen?* Bedrijfsrisico's worden gerelateerd aan de bedrijfsdoelstellingen. Het kan wenselijk zijn ook de minder kritische processen van het waterschap zo nu en dan aan een interne controle te onderwerpen. In hoofdstuk 4 is ingegaan op de inrichting van de verbijzonderde interne controle.

⁸ Is een preventieve maatregel van interne controle

⁹ Zijn de repressieve maatregelen van interne controle

2.5 Randvoorwaarden voor de verbijzonderde interne controle

Uitgangspunt is dat de beherende, de administrerende en de bewarende functie belegd is binnen de processen (en vastgelegd in beschrijvingen). Hierdoor kan de verbijzonderde controle worden beperkt tot de inrichting / vastlegging van de processen (samen de opzet) en het daadwerkelijk bestaan van de processen zoals beschreven. De werking wordt binnen de processen getoetst en de verbijzonderde interne controle is beperkt tot een toets op de opzet en het bestaan van de processen en de werking van de binnen de processen uitgevoerde controles.

Deze zogenaamde Administratie Organisatie (AO) is één van de referentiekaders. Dit naast Delegatie- en Mandaatbesluit en het Mandaatregister. In de AO worden de interne afspraken en voorschriften vastgelegd waaruit blijkt op welke wijze een bepaald product of dienst tot stand dient te komen. De functie van procesbeschrijvingen is driedig:

- 1) het is een hulpmiddel voor een effectieve en efficiënte uitvoering van de processen;
- 2) het vereenvoudigt de overdracht van werkzaamheden bij nieuwe medewerkers én
- 3) het is een randvoorwaarde voor de verbijzonderde interne controle (toetsing van de interne beheersing – ofwel controleerbaarheid van processen).

Ten slotte vormt planvorming een basis voor het uitvoeren van de interne controle. Immers in de plannen worden de voornemens vastgelegd. Deze plannen verschijnen in velerlei vorm. Het algemene kwaliteitsmodel PDCA is hierbij het uitgangspunt.

2.6 Relatie met externe controle

De externe controle is door het algemeen bestuur opgedragen aan de accountant. De randvoorwaarden voor deze controle zijn vastgelegd in de Controleverordening en in het Controleprotocol. Daarnaast baseert de accountant zijn controle op wettelijke voorschriften¹⁰ en eigen beroepsvoorschriften. De accountant toetst jaarlijks de kwaliteit van de opzet, bestaan (invoering) en werking van de interne controles voor de significante financiële bedrijfsprocessen.

De accountant maakt bij zijn controle zoveel mogelijk gebruik van de uitkomsten van de verbijzonderde interne controle. Dit voorkomt het uitvoeren voor dubbele controles. Dit vraagt om een goede afstemming tussen de accountant en de eigen interne controle waarbij met name aandacht wordt geschonken aan de grondslag voor de interne controle, de wijze waarop de interne controle heeft plaatsgevonden, hoe de verslaglegging hiervan heeft plaatsgevonden en over welke periode de interne controle betrekking heeft.

Bij de interne controle worden de regels zoals opgenomen in COS 610 accountantsrichtlijn in acht genomen. De belangrijkste zijn:

- de controle wordt uitgevoerd door de concerncontroller; deze heeft een onafhankelijke positie binnen het waterschap en is niet rechtstreeks betrokken bij de uitvoering in de processen;
- er is beleid vastgelegd rondom de VIC (deze Kadernota);
- interne deskundigheid en competentie is opgebouwd;
- er vindt vastlegging plaats van de uitgevoerde controle, inclusief de onderliggende documenten.

In optimale vorm kan de accountant steunen op de uitkomsten van de eigen controles. Dit betekent dat de accountant dan zelf geen aanvullend onderzoek gaat uitvoeren. De praktijk van de afgelopen jaren laat zien dat de eigen beroepsregels van de accountant dit nagenoeg onmogelijk maakt¹¹. Het kunnen steunen door de accountant op de uitkomsten van de eigen verbijzonderde interne controle is geen doel.

Het waterschap verklaart aan de accountant, in een zogenaamde bevestiging bij de jaarrekening, dat het waterschap zelf verantwoordelijk is voor het naleven van wettelijke en andere voorschriften.

¹⁰ Zoals Waterschapswet; Wet op de Jaarrekening; BW

¹¹ Mede ingegeven door de adviezen van de toezichthouder Autoriteit Financiële markten (AFM) op de accountscontrole

3. Ontwikkelingen

Risicomanagement

Risicomanagement (risicobeheersing) is een belangrijke randvoorwaarde voor de inrichting van de interne controle. Hoe hoger het risico, hoe meer waarborgen aan de voorkant noodzakelijk zijn. Bij de inrichting van de interne controle heeft het denken in risico's onverminderd de aandacht. Het periodiek uitvoeren van een risicoanalyse is van belang voor de interne beheersing. Het gaat hierbij niet alleen om de beheersing van de financiële risico's, maar ook over het risico van het niet realiseren van bedrijfsdoelstellingen of het niet naleven van wet- en regelgeving (compliance). Zie verder onder punt 4.

Rechtmatigheid

Met de invoering van de Waterschapswet in 2009 is doeltreffendheid (worden de beleidsdoelen bereikt), doelmatigheid (met zo weinig mogelijke middelen) en rechtmatigheid (worden de middelen ingezet zoals is toegestaan) meer onder de aandacht gekomen van de waterschappen. Met name het onderdeel rechtmatigheid heeft gevolgen voor de inrichting van de interne controle. Continue vinden er aanpassingen plaats van wet- en regelgeving. Zowel bij de interne controle binnen de processen als bij de verbijzonderde interne controle moet hiervoor aandacht zijn. Doelstelling is om vanaf de start van een proces de rechtmatigheid te borgen (bijvoorbeeld bij inkoop en aanbesteding).

Digitalisering

Processen worden in toenemende mate gedigitaliseerd. Dit biedt kansen en voordelen voor de organisatie maar ook voor de relaties van het waterschap (van leveranciers tot burgers). Tegelijkertijd vraagt dit meer aandacht voor de Informatiebeveiliging, voor de waterschappen vastgelegd in het kader 'Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen' (BIWA). Daarnaast biedt de digitalisering mogelijkheden om de interne controles op een andere wijze uit te voeren. Er kan meer systeem- en procesgericht¹² worden gecontroleerd en via bijvoorbeeld data-analyses en proces-mining (op alle mutaties) kunnen uitzonderingen sneller worden gevonden. Dit betekent minder steekproeven maar kijken naar de uitzonderingen. Deze uitzonderingen zijn interessant vanwege de risicofactor. Ook zijn er door digitalisering meerdere bestanden aan elkaar te koppelen om zodoende verbandsanalyses te kunnen uitvoeren. Dit vraagt voor de uitvoering van de verbijzonderde interne controle meer IT-kennis en kennis van digitale analysetechnieken ('big data').

4. Verbijzonderde interne controle, nadere uitwerking

In hoofdstuk 2 is ingegaan op de achtergronden en het doel van de (verbijzonderde) interne controle. Onderstaand is dit verder uitgewerkt met als vertrekpunt risicobeoordeling van de processen.

4.1 Risicomanagement en de verbijzonderde interne controle

Vanuit het risicodenken wordt bij de verbijzonderde interne controle gekeken naar de kritische bedrijfsprocessen. Aan de hand van een periodiek uit te voeren risicoanalyse, mede gebaseerd op de uitkomsten van uitgevoerde controles in afgelopen periode, wordt jaarlijks een intern controleplan opgesteld. Het kan wenselijk zijn de minder kritische processen zo nu en dan aan een verbijzonderde interne controle te onderwerpen. Dit laatste vanuit een oogpunt van 'het scherp' houden van de procesuitvoering, ofwel weten dat zo nu en dan iemand "over de schouder meekijkt".

¹² Ook wel aangeduid als General IT-controls (IT-beleid, changemanagement, fysieke maatregelen, logische toegangsbeveiliging, continuïteit) en Application-controls (invoercontroles, instellingen, stambestanden, competentietabel).

4.1.1 *Uitkomsten controles afgelopen jaren*

Op basis van de vorige Kadernota (2014) en het hierin opgenomen risicoprofiel, zijn in de afgelopen jaren de interne controles uitgevoerd. Algemene conclusies hieruit zijn:

- a. Het opstellen, beoordelen en actualiseren van procesbeschrijvingen (de Administratieve Organisatie) vraagt aandacht. Veelal wordt dit gezien als een sluitstuk, terwijl het de basis is voor de interne controle (zie 2.5).
- b. Het nakomen van de regels rondom de financiële rechtmatigheid is redelijk tot goed geborgd in de processen. Toekomstige aandachtspunten zijn het (tijdig) vernieuwen van afgelopen contracten, het plaatsen van bestellingen bij gecontracteerde leveranciers, het periodiek beoordelen van de uitgaven (spend-analyse) en de uitvoering van een realistische inkoopplanning. Bij de jaarrekeningen is door de accountant een begrotingsonrechtmatigheid geconstateerd. Het betrof een overschrijding op programmaniveau.
- c. De administratieve verwerking van inkopen (van aangaan verplichting tot betaling van de facturen) verloopt goed. De kans op fouten is gemiddeld.
- d. De controle op de volledigheid van belastingopbrengsten is belegd bij de gemeenschappelijke regeling Noordelijk Belastingkantoor (voorheen Hefpunt). In de afgelopen jaren zijn er geen bijzonderheden geconstateerd.
- e. De volledigheid van de overige inkomsten kan niet altijd worden aangetoond.
- f. Het personeelsproces (aanstelling/ontslag en uitbetaling salarissen en vergoedingen) verloopt goed. Er zijn in de afgelopen jaren geen fouten hierin geconstateerd. Het risicoprofiel kan worden verlaagd (zie 4.1.2.).

4.1.2 *Kritische bedrijfsrisico's c.q. bedrijfsprocessen*

De verbijzonderde interne controle is gericht op de kritische bedrijfsprocessen. Met "kritisch proces" is bedoeld:

- a. het aangegeven proces staat aan de basis van de uitvoering en heeft veel raakvlakken met andere processen binnen het waterschap én/of
- b. als de uitvoering niet verloopt zoals bedoeld/afgesproken, dan loopt het waterschap het risico van aanzienlijke financiële nadeel én/of
- c. het risico dat er iets mis kan gaan is relatief gezien groot (bijv. veel personen bij betrokken of de uitvoering ligt juist bij één persoon).

Naast de kritische processen zijn in het normenkader voor de rechtmatigheidscontrole de te controleren (kritische) regelingen en verordeningen opgenomen (zie 4.2).

De bedrijfsprocessen waarop de interne controle zich richt zijn onder te verdelen in drie categorieën, te weten:

1. Meest significante processen waaraan directe financiële gevolgen zijn verbonden:
 - inkoop- en aanbestedingsproces
 - betalingsverkeer (crediteuren en debiteuren)¹³
 - oplegging en invordering van belastingaanslagen en heffingen
 - opbrengsten werken voor derden / subsidieverkrijgingen
2. Processen waaraan wel financiële gevolgen zijn verbonden, maar welke niet direct als kritisch worden aangemerkt:
 - personeels- en salarisproces¹⁴
 - treasurybeheer (algemeen en leningen)
 - verzekeringenbeheer
 - verlenen van subsidies, bijdragen, schadevergoedingen

¹³ Wordt bij de controle meegenomen bij inkoop- en aanbesteding resp. opbrengst werken voor derden

¹⁴ Op basis van uitkomsten interne controles verlaagd naar niet kritisch

3. Overige processen waaraan niet direct financiële gevolgen zijn verbonden, maar welke wel kritisch zijn voor het geheel van de organisatie:
- uitvoering van de jaarlijks vastgestelde operationele doelen (uit het Beleidsjaarplan)
 - informatievoorziening (structuur en inhoud) en informatiebeveiliging
 - voldoen aan wet- en regelgeving (niet financiële rechtmatigheid)
 - integriteit
 - begrotingsrechtmatigheid

In het kader van voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O beleid) is integriteit, het personeelsproces, inkoop en aanbesteding, belastingen en vergunningverlening en handhaving en schadeclaims als mogelijke risicogebied genoemd.

De processen genoemd onder 1 en 2 vallen standaard onder de werking van de verbijzonderde interne controle. Voor de processen onder 3 genoemd zijn in het uitvoeringsproces in principe voldoende waarborgen gecreëerd voor een betrouwbare uitvoering (1^e en 2^e lijns controles). Facultatief kan hierop een VIC worden uitgevoerd.

Voor de uitvoering van de interne controles op de hierboven genoemde processen zijn in bijlage 1 de belangrijkste risico's, de genomen beheersmaatregelen en de uit te voeren verbijzonderde interne controles opgenomen. Dit laatste is gebaseerd op de inschatting van het restrisico waarvoor de indeling 'zeer klein, klein, gemiddeld, hoog en zeer hoog' is toegepast.

4.2 Controle op rechtmatig handelen

Rechtmatig handelen is binnen een overheidsorganisatie een grondhouding. Er wordt gehandeld in overeenstemming met wettelijke regels c.q. eigen voorschriften. In de Waterschapswet (artikel 109) is opgenomen dat de Controleverklaring van de accountant aangeeft of de baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Dit wordt de rechtmatigheid in het kader van de accountantscontrole ofwel de financiële rechtmatigheid genoemd.

In de Controleverordening en in het Controleprotocol is ingegaan op de drie aspecten van de rechtmatigheidscontrole, te weten Begrotingscriterium, Misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium, Voorwaardencriterium. Ten behoeve van de controle op de financiële rechtmatigheid is een normenkader opgesteld (opgenomen in het Controleprotocol). Het normenkader voor de rechtmatigheidscontrole is vervolgens specifiek gemaakt door het vaststellen van een toetsingskader. Met het bovenstaande zijn tevens de kaders voor de verbijzonderde interne controle op de financiële rechtmatigheid vastgesteld.

4.3 Uitvoering, vastlegging en verantwoording van de verbijzonderde interne controle

De uitvoering van de verbijzonderde interne controle is gericht op het verkrijgen van inzicht in de opzet, het bestaan en de werking van de administratieve organisatie. Dit is de zogenaamde organisatiegerichte- of systeemgerichte controle. Op basis van dit inzicht kan een oordeel worden gegeven of het proces voldoende waarborgen biedt ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid. Indien de administratieve organisatie (nog) onvoldoende waarborgen biedt, betekent dit niet automatisch dat de verbijzonderde interne controle wordt uitgebreid. In dit soort situaties wordt in het controleverslag een aanbeveling gedaan op welke wijze de functionele afdeling/proces deze omissie kan verhelpen.

Opzet en bestaan worden getoetst door de procesbeschrijvingen te beoordelen en na te gaan of de processen daadwerkelijk zo worden uitgevoerd. De werking wordt getoetst door middel van verbijzonderde interne controles. De criteria voor de controle op de financiële processen zijn:

1. De omvang van het aantal onderliggende transacties; indien veel transacties dan is het risico dat er iets fout kan gaan groter;
2. Betreft het een complex proces; bij complexe processen is het risico groter;
3. Hoe hoog is de kans op fouten ingeschat; bij een hoge foutenkans is het risico groter;
4. Wat is de impact van een fout op de organisatie.

Met een gegevensgerichte controle worden de resultaten en producten van een proces getoetst en niet zozeer de totstandkoming (het procesverloop zelf). Deze controles zijn noodzakelijk in relatie tot de jaarrekening en de accountantscontrole hierop. Het betreft dan bijvoorbeeld zaken of de posten op het juiste programma zijn verantwoord, in het juiste jaar en op de juiste grootboekrekening. Hierbij wordt tevens uitgegaan van een risicobenadering.

De werking van de processen, ofwel worden de vastgelegde controles daadwerkelijk uitgevoerd, wordt volgens onderstaande tabel getoetst. Het aantal deelwaarnemingen is algemeen geaccepteerd binnen de accountantskantoren.

Frequentie handeling	Aantal selecties	
	Geen tekortkomingen	Uitbreiding bij fouten (+ 60%)
Diverse malen per dag	25	40
Dagelijks	15	25
Wekelijks	5	8
Maandelijks	2	3
Per kwartaal	1	2
Jaarlijks	1	2

Voor de controle op financieel rechtmatig handelen, is met de accountant afgesproken dat de basis hiervoor ligt in de inrichting van het (inkoop- en aanbestedings)proces en naar het aantal handelingen. Dit laatste komt neer op tussen de 5 en 15 controles per jaar. Het betreft daarbij alleen een controle op Europees aanbesteden. Voor de eigen organisatie wordt daarnaast gekeken naar de naleving van het interne inkoop- en aanbestedingsbeleid. De controle kan waar mogelijk op onderdelen samengevoegd worden met de overige interne controles (zoals op inkoopfacturen).

Iedere controle kan een mix zijn van systeemgericht en gegevens gerichte werkzaamheden. De uit de controle voortkomende fouten en onzekerheden worden geëvalueerd waarbij een indeling wordt gemaakt structurele, incidentele en unieke fouten en onzekerheden.

Structurele fouten: de oorzaak hiervan is bekend. De financiële gevolgen zijn door te rekenen en eventueel te herstellen. Als uit de analyse van de fout voldoende zekerheid is te verkrijgen, dan is extrapolatie niet nodig.

Incidentele fouten: hiervan is de oorzaak niet bekend en deze fouten kunnen dus meer voorkomen. Extrapolatie is nodig.

Unieke fouten: komen verder niet voor in de massa. Als dit aangetoond kan worden dan is extrapolatie niet nodig.

De evaluatie van de uitkomsten van de verbijzonderde interne controle en de eventueel noodzakelijke uitbreiding van het aantal waarnemingen vindt plaats in overleg met de accountant.

Standaard wordt de verbijzonderde interne controle als volgt uitgevoerd:

- a. Procesbeschrijving (AO/IC); nagegaan wordt of de processen zijn beschreven en vastgelegd in de administratieve organisatie. Specifiek wordt nagegaan of voldoende aandacht is geschonken aan de interne controlemaatregelen (functiescheiding, controle door andere medewerker en of er sprake is van zichtbare controlemaatregelen).

- b. Lijncontrole opzet en bestaan: nagegaan wordt of de vastgelegde procesbeschrijving ook daadwerkelijk bestaat zoals vastgelegd. Indien er sprake is van een afwijking wordt nagaan waar een aanpassing, in beschrijving of in het proces, wenselijk is.
- c. Analyse naar groepen (stratificeren): de te controleren massa wordt opgedeeld in groepen van gelijksoortige zaken (homogeniteit). Op basis van de rubricering wordt bepaald of specifieke zaken vanuit een risicogedachte wel of geen aandacht behoeven. Voorbeelden van dergelijke groepen zijn: energie-inkoop, diensten door derden, soort onderhoud etc.
- d. Nemen van een steekproef: op basis hiervan vindt een controle plaats op nakoming van voorschriften. De omvang wordt bepaald op basis van de risico-inschatting, de (eventuele) groepen én op basis van het aantal handelingen (zie schema hiervoor). De steekproef wordt aselekt getrokken. Op basis van kennis van zaken (professional judgement) van de onderzoeker kan een onderwerp wel of niet worden meegenomen. De controle richt zich op de financiële beheerhandelingen, de functiescheiding en het opvolgen van procedures/mandaten.

De uitvoering van de verbijzonderde interne controles vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de secretaris-directeur (namens het dagelijks bestuur). In de praktijk worden de controles uitgevoerd door de concerncontroller c.q. daarvoor binnen de processen aangewezen functionarissen. Indien dit laatste het geval dan vinden de controles plaats onder de directe aansturing van de concerncontroller en vindt er een review door de controller plaats. De aangewezen personen binnen de processen zijn bij voorkeur niet direct betrokken bij de dagelijkse uitvoering van het te controleren proces(onderdeel). Met de accountant worden hierover afspraken gemaakt zodat zij in voldoende mate gebruik kunnen maken van de uitkomsten van de door het waterschap uitgevoerde controles.

Jaarlijks wordt door de concerncontroller een controleplan opgesteld en deze wordt ter vaststelling voorgelegd aan de secretaris-directeur. Het plan wordt ter kennisneming aangeboden aan het dagelijks bestuur. Het controleplan sluit aan bij de planning van de interim controle (oktober van het jaar) en de jaarcontrole (maart na afloop van het jaar) van de accountant. Het controleplan wordt besproken met de accountant om zodoende de interne en de externe controle zo optimaal mogelijk op elkaar te laten aansluiten.

Per uitgevoerde controle wordt een controledossier aangelegd waarin is vastgelegd:

- a. het onderwerp van de controle (proces)
- b. de belangrijkste risico's bij het te controleren proces
- c. de te volgen controlemethodiek (zoals getrokken steekproef)
- d. de uitgevoerde controle-activiteiten (t.b.v. de reproduceerbaarheid)
- e. het tijdstip van uitvoering
- f. de betrokken processen
- g. de bevindingen
- h. de conclusies (zoals extrapolatie van de steekproefuitkomsten naar de massa)
- i. het afgegeven schriftelijk advies

Het controledossier is in beheer bij de concerncontroller.

Rapportage: na afronding van een controle wordt door de controller schriftelijk verslag uitgebracht aan de secretaris-directeur en het MT van de uitgevoerde controle, de bevindingen/conclusies en de aanbevelingen. Het is de verantwoordelijkheid van de manager(s) om de aanbevelingen uit te voeren en hierop te monitoren.

Het eindverslag over een jaar wordt besproken in een vergadering van het dagelijks bestuur.

De rapportages worden aan de accountant ter beschikking gesteld, inclusief het controledossier.

Groningen, september 2018

Bijlage 1: Beschrijving per proces van de verbijzonderde interne controle

<i>Proces</i>	<i>A. Inkoop- en aanbesteding (inclusief betalingsproces)</i>
Toetsingskader	Wet- en regelgeving (EU, landelijk c.q. waterschap), normenkader rechtmatigheid, mandaatregeling, Kadernota rechtmatigheid, procesbeschrijvingen, kadernota M&O
Doel interne controle	Beoordelen of kosten van werken, leveringen en diensten juist, tijdig, volledig en rechtmatig zijn verantwoord in de financiële administratie
Materieel belang	Exploitatielasten € 30 - 32 miljoen per jaar Investerings plm. € 25 - 30 miljoen
Belangrijkste risico's	• Ongeoorloofd verplichtingen aan gaan (geen bevoegdheid) • Onjuiste aanbestedingsprocedure • Onjuiste toerekening aan boekjaar • Niet gewenste kwaliteit of product/dienst niet geleverd • Onjuiste facturering of betaling ervan
Beheermaatregelen	Voor het inkoopproces zijn algemene regels (inkoop- en aanbestedingsbeleid) vastgesteld. Er is een mandaatregeling vastgesteld. Er zijn procesbeschrijvingen opgesteld van zowel inkoop als de factuurverwerking (incl. eerste lijnscontroles). Binnen de processen vindt aan de voorkant (1 ^e -lijn) van het proces controle plaats (bijv. bij bestelling, ondertekening van opdrachten, wijze van aanbesteding etc.). De procesmanagers zien toe op een adequate uitvoering (2 ^e -lijns controle).
Restrisico	Gemiddeld. Door de hoeveelheid mutaties en aantal betrokkenen blijft de kans op fouten aanwezig. Daarnaast is impact van een onjuiste betaling hoog.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Stratificeren van te controleren posten (indeling naar groepen) ▪ Vaststelling van bevoegdheden tot bestellen, opdrachtverlening ▪ Controle op toegepaste wijze van aanbesteding ▪ Ontvangst van goederen, dienst, product (prestatielevering) ▪ Proces van factuurverwerking (fiattering, betaalbaar stelling, daadwerkelijke betaling) ▪ Uitvoering application-control (instellingen, stambestanden, competentietabel)
Bijzonderheden	De frequentie van handeling is meerdere malen per dag. Op basis hiervan 25 deelwaarnemingen per jaar. Voor de controle op financieel rechtmatig handelen (nakoming EU-voorschriften) op jaarbasis betreft het wekelijkse handelingen. Dit betekent minimaal 5 deelwaarnemingen (naast een procescontrole).

Proces	B. Oplegging en invordering belastingaanslagen en heffingen (incl. kwijtschelding)
Toetsingskader	Belastingverordeningen, Service Level Agreement met Noordelijk Belastingkantoor, procesbeschrijvingen, kadernota M&O
Doel interne controle	Beoordelen of de belastingopbrengsten juist, tijdig, volledig en rechtmatig in de financiële administratie zijn verantwoord.
Materieel belang	Totaal € 61 - 65 miljoen
Belangrijkste risico's	• Hantering onjuiste tarieven • Onvolledigheid aanslagen (oppervlakte, waarde, mate van vervuiling) • Niet tijdig opleggen van aanslagen en vordering • Onterechte vermindering van opgelegde aanslag (bezwaar, kwijtschelding) • Onterecht afboeken openstaande vordering • Onvolledig verantwoording binnen financiële administratie van het waterschap
Beheermaatregelen	Beheermaatregelen voor aanslagoplegging en invordering worden genomen door Noordelijk Belastingkantoor. Voor de verwerking van de gegevens in de financiële administratie zijn procesbeschrijvingen vastgesteld.
Restrisico	Klein. Gebaseerd op de uitkomsten uit voorgaande controles.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Aansluiting verantwoordingen Noordelijk Belastingkantoor met Decade ▪ Overige controles vinden plaats bij Noordelijk Belastingkantoor
Bijzonderheden	De uitvoering van dit proces is uitbesteed aan Noordelijk Belastingkantoor. Op basis van een specifieke Controleverklaring van de accountant van Noordelijk Belastingkantoor wordt de volledigheid en juistheid beoordeeld. In de SLA zijn kwaliteitsafspraken gemaakt over het belastingproces.

Proces	C. Opbrengsten werken voor derden / subsidieverkrijgingen (incl. ontvangstverwerking)
Toetsingskader	Procesbeschrijving, beleidsnota's verhuur/verpachting, subsidievoorschriften
Doel interne controle	Beeoordelen of de opbrengsten c.a. juist, tijdig, volledig en rechtmatig zijn verantwoord in de financiële administratie
Materieel belang	Opbrengst werken voor derden € 11 – 13 miljoen Bijdragen van derden (exploitatie) € 0,2 – 0,3 miljoen Bijdragen van derden (projecten) varieert per jaar
Belangrijkste risico's	• Onvolledig in rekening brengen en/of verantwoorden van verleende diensten • Onvolledig declareren en verantwoorden van projectbijdragen • Niet tijdig opstellen van nota's en declaraties (renteverlies) • Niet nakoming van subsidievoorwaarden • Niet tijdig of niet innen van nota's/declaraties
Beheermaatregelen	Er zijn procesbeschrijvingen vastgesteld over het in rekening brengen van kosten aan derden. Daarnaast zijn er afspraken vastgelegd (in overeenkomsten) over te ontvangen vergoedingen. In de beschrijving zijn 1 ^e -lijnscontroles opgenomen.
Restrisico	Klein tot gemiddeld. Dat laatste m.n. voor de volledigheid.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Controle tijdigheid en verwerking 'verkoopfacturen' ▪ Volledigheid van opbrengsten ▪ Naleving van subsidievoorwaarden (voor zover geen specifieke controleverklaring van de accountant wordt verlangd) ▪ Controle op ontvangsten
Bijzonderheden	Grootste bate in de exploitatie is bijdrage van Hunze en Aa's in de gemeenschappelijke kosten; over de vergoeding worden jaarlijks (op termijn meer jaarlijks) bestuurlijke afspraken vastgelegd Frequentie van handelen ligt tussen wekelijks en maandelijks. Aantal deelwaarnemingen (minimaal) 5 op jaarbasis.

Proces	D. Personeel- en salarisadministratie
Toetsingskader	CAO, SAW, wet- en regelgeving, procesbeschrijvingen, kadernota M&O
Doel interne controle	Beoordelen of de personele lasten (inclusief vergoedingen voor kosten) juist, tijdig, volledig en rechtmatig zijn verantwoord in de financiële administratie
Materieel belang	Salarissen en uitkeringen (incl. sociale lasten) € 18 - 20 miljoen Vergoedingen en overige personeelskosten € 1,6 – 1,8 miljoen
Belangrijkste risico's	• Onjuiste inschaling • Onjuiste uitbetaling (bedrag of persoon) • Niet voldoen aan fiscale wet- en regelgeving • Niet tijdige of onvolledige afdrachten • Overschrijding formatie en budget • Onvolledig verantwoording in financiële administratie
Beheermaatregelen	In de diverse procesbeschrijvingen is het salarisproces vastgelegd. Hierin zijn 1 ^e -lijnscontroles opgenomen. Kennis van nieuwe (fiscale) wet- en regelgeving is geborgd binnen het proces. De procesmanager BV zien toe op een adequate uitvoering (2 ^e -lijns controle).
Restrisico	Klein. Gebaseerd op de uitkomsten van controles uit voorgaande jaren.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Controle op aanstellingsbrieven en verwerking in ADP ▪ Controle op uitbetalingen en afdrachten ▪ Periodieke toetsing fiscale wetten ▪ Bewaking formatie en budget ▪ Aansluiting ADP – Decade
Bijzonderheden	Frequentie van handelen is wekelijks/maandelijks. Aantal deelwaarnemingen 5 op jaarbasis.

Proces	E. Treasurybeheer
Toetsingskader	Procesbeschrijving, Treasurystatuut, Wet FIDO, EMU, mandaatregeling
Doel interne controle	Beoordelen of het treasurybeheer adequaat wordt uitgevoerd
Materieel belang	Financieringstekort varieert per jaar en bepaald de hoogte van aan te trekken nieuwe leningen
Belangrijkste risico's	• Onvoldoende liquide middelen om aan verplichtingen te kunnen voldoen • Ongeoorloofd afsluiten van geldleningen • Afsluiten geldlening op ongunstig moment (rente%, tijdstip) • Niet voldoen aan wet- en regelgeving
Beheermaatregelen	Er is een Treasurystatuut vastgesteld door het bestuur. Voor het afsluiten van leningen en het uitzetten van gelden zijn procesbeschrijvingen vastgesteld (incl. 1 ^e - lijnscontrole). Een treasurycommissie bespreek vier keer per jaar de ontwikkelingen.
Restrisico	Klein op basis van voorgaande controles.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Naleving wet- en regelgeving ▪ Verantwoording treasurybeheer (jaarrapportage)
Bijzonderheden	Er wordt een systeemcontrole uitgevoerd (minimaal 1 keer per twee jaar – zoals opgenomen in treasurystatuut)

Proces	F. Verzekeringenbeheer
Toetsingskader	Procesbeschrijvingen, mandaatregeling; kadernota M&O
Doel interne controle	Beoordeling of de waardevolle eigendommen van het waterschap in voldoende mate zijn verzekerd; of verzekerbare risico's zijn afgedekt
Materieel belang	De actuele waarde van eigendommen van het waterschap wordt niet bijgehouden. Een overzicht van de verzekerde waarden is aanwezig bij financiën.
Belangrijkste risico's	• Onder- of oververzekering van eigendommen • Niet verzekeren van risico's • Onjuiste afhandeling van schade • Onvolledige registratie van eigendommen
Beheermaatregelen	Er zijn meerdere procesbeschrijvingen vastgesteld waarin ook een 1 ^e -lijnscontrole is opgenomen.
Restrisico	Klein, op basis van uitkomsten voorgaande controles.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Controle op actualiteit verzekerde waarden ▪ Controle op (on)verzekerde risico's ▪ Controle op afwikkeling van schade ▪ Aanwezigheid registratie van (on)roerende eigendommen
Bijzonderheden	Minimaal een keer in vier jaar wordt een systeemcontrole uitgevoerd. Niet alle risico's worden verzekerd (beleidsafweging).

Proces	G. Verlenen van subsidies, bijdragen en schadevergoedingen
Toetsingskader	Procesbeschrijving, subsidieregelingen (w.o. nadeelcompensatie), mandaatregeling, kadernota M&O
Doel interne controle	Beoordelen of juist, tijdig, volledig en rechtmatig wordt gehandeld
Materieel belang	Subsidies en bijdragen plm. < € 0,1 miljoen Schadevergoedingen verschilt per jaar
Belangrijkste risico's	• Onterecht toekennen van subsidies/bijdragen • Onterecht toekennen van schadevergoedingen • Te hoge of te lage toekenningen • Ongeoorloofd toezeggen van schadevergoeding (geen bevoegdheid)
Beheermaatregelen	Voor assurantie schademeldingen is een procesbeschrijving vastgesteld (incl. eerste lijnscontroles). Voor bepaalde bijdragen is een besluit van het DB noodzakelijk.
Restrisico	Klein door de beperkte omvang.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Controle op maatregelen ter voorkoming M&O ▪ Afhandeling van verzoeken passend binnen beleid ▪ Afhandeling van verzoeken (bevoegdheid)
Bijzonderheden	Minimaal een keer in vier jaar wordt een systeemcontrole uitgevoerd.

Proces	H. Realisatie operationele doelen
Toetsingskader	Beleidsstukken zoals Waterbeheerprogramma, PPN, Beleidsjaarplan, Doelen-Inspanningen-Maatregelen matrix (DIM)
Doel interne controle	Zekerheid verkrijgen dat de bestuurlijke doelen worden gehaald c.q. dat bestuurlijke afspraken worden nagekomen
Materieel belang	N.v.t.
Belangrijkste risico's	• Het niet behalen van de bestuurlijk vastgestelde doelen • Imagoschade door het niet uitvoeren van toezeggingen
Beheermaatregelen	De procesmanagers zijn verantwoordelijk voor de sturing op en nakoming van de bestuurlijk vastgestelde doelen. Zij worden hiervoor ondersteund door thematrekkers. De afdeling Financiën houdt een registratie bij van de voortgang van doelrealisatie.
Restrisico	Klein tot gemiddeld. In afgelopen jaren zijn niet alle doelen gerealiseerd.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	Geen aparte controle hiervoor. Wordt meegenomen bij de beoordeling van de rapportages aan het bestuur (voor- en najaar- en jaarrapportage).
Bijzonderheden	N.v.t.

Proces	I. Informatievoorziening / informatiebeveiliging
Toetsingskader	Procesbeschrijvingen, Baseline Informatiebeveiliging (BIWA)
Doel interne controle	Betrouwbaarheid vaststellen van de verstrekte informatie, de Beschikbaarheid van informatie te waarborgen, de Integriteit van de informatie te garanderen en de Vertrouwelijkheid te borgen (BIV-aspecten). Nieuw vanaf 2018 is de borging van de privacy (AVG).
Materieel belang	N.v.t.
Belangrijkste risico's	• Geen ongestoorde beschikking van informatie uit systemen (uitval van systemen – onvoldoende incidentmanagement) • Ongeoorloofde mutatie van data in systemen (niet de bevoegdheid) • Ongecontroleerde wijzigingen in systemen (changemanagement) • Verlies van data (ontoereikende backup en restoreprocedure) • Onjuiste of onvolledige informatieverstrekking (niet betrouwbaar, relevant) - gevolg onjuiste besluiten genomen • Datalek (privacy) •
Beheermaatregelen	M.b.t. de informatiebeveiliging (BIWA) zijn meerdere maatregelen genomen. Het toezicht hierop vindt plaats door de Concern Information Security Officer (CISO). M.b.t. de AVG zijn meerdere maatregelen genomen. Het toezicht hierop vindt plaats door de Functionaris Gegevensbeheer (FG)
Restrisico	Gemiddeld door de complexiteit. Houding en gedrag is het grootste aandachtspunt.
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	Opzet, bestaan en werking van informatiebeveiliging
Bijzonderheden	Toezicht vindt plaats door de CISO resp. FG

Proces	J. Voldoen aan wet- en regelgeving (niet financiële rechtmatigheid)
Toetsingskader	Diverse externe wet- en regelgeving; diverse interne regelgeving
Doel interne controle	Zekerheid dat voldaan wordt aan wet- en regelgeving
Materieel belang	N.v.t.
Belangrijkste risico's	• Het niet voldoen aan externe wet- en regelgeving (kan diverse gevolgen hebben) • Het niet voldoen aan interne regelgeving (bestuurlijk onrust)
Beheermaatregelen	Binnen de processen is nakoming van wet- en regelgeving geborgd. Er wordt actief op gestuurd.
Restrisico	Gemiddeld (door de vele wet- en regelgeving welke van toepassing is)
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	▪ Borging van nakoming wet- en regelgeving binnen de processen ▪ Specifieke toetsing op meest risicovolle situaties
Bijzonderheden	Is onderdeel van juridische kwaliteitsbewaking. Minimaal een keer in vier jaar wordt een systeemcontrole uitgevoerd.

Proces	K. Integriteit
Toetsingskader	Kadernota M&O; Gedragscode waterschap, Regeling uitvoering integriteitsbeleid, Ambtenarenwet
Doel interne controle	Zekerheid dat integer wordt gehandeld
Materieel belang	N.v.t.
Belangrijkste risico's	Niet integer handelen (kan verschillende gevolgen hebben)
Beheermaatregelen	Bij in dienst treding wordt het beleid uitgelegd, de eed afgelegd of de belofte afgenomen. In HR-gesprekken wordt aandacht geschonken aan integriteit. In specifieke gevallen wordt een VOG gevraagd.
Restrisico	Klein
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	Controle op nakoming van voorschriften
Bijzonderheden	In 2018 is het Integriteitsbeleid geactualiseerd en vastgesteld door het DB. Minimaal een keer in vier jaar wordt een systeemcontrole uitgevoerd.

Proces	L. Begrotingsrechtmatigheid
Toetsingskader	Door het AB vastgestelde begroting naar programma's en de bestuurlijk vastgestelde investeringskredieten. Nota financieel beleid (2016). Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV – onderdeel begrotingsrechtmatigheid.
Doel interne controle	Beoordelen of het saldo van lasten en baten op jaarbasis per programma binnen de vastgestelde begroting blijft. Beoordelen of de uitgaven voor een project binnen het vastgestelde investeringskrediet blijft. Daarbij rekening houden met toegestane afwijkingsmarge.
Materieel belang	Totaal begroting € 76-80 miljoen. Totaal investeringskredieten € 25-30 miljoen.
Belangrijkste risico's	- Overschrijding van het saldo van lasten en baten - Overschrijding van het investeringskrediet (uitgaven)
Beheermaatregelen	Maandelijks budgetbewaking door budgethouders / projectleiders. Periodiek/maandelijks toezicht vanuit proces Financiën (beleidsadviseurs).
Restrisico	Gemiddeld (op basis van uitkomsten voorgaande jaren)
Aard en omvang van de IC (belangrijkste punten)	- Bij 3^e Q-rapportage analyse van mogelijke overschrijdingsrisico's (exploitatie) - Bij Jaarrekening beoordeling op begrotingsrechtmatigheid exploitatie - Periodieke beoordeling besteding investeringskredieten en risico van overschrijding (minimaal 2 keer per jaar)
Bijzonderheden	Uitvoering controle in nauwe samenwerking met financiële beleidsmedewerkers.